بازار كاري چيه له بازاڕي ئازادا ؟ چۆن سودي لێ وەرئەگرين بۆ پەرەپێداني ئابووري هەرێمي كوردستان .....؟

د – سيروان زەنگەنە

پێش ئێستا ئەم بابەتەم بەزوباني عەرەبي بڵاوكردەوە و زۆر بە پێوەستم زاني كە بەكورديش بڵاوي كەمەوە و هيوادارم ولەو باوەڕە شدام كەزۆرسوود بەخش بێ بۆ ئێمڕۆي ئێمە .

بۆ چونە ناو ئەم بابەتە پێشەكي پێوەست بەوە ئەكات كە وەلآمي چەند پرسيارێک بدەينە بۆ تێگەيشتن لە چۆنيەتي پڕۆسەي بازاڕكاري . ئامانجەكاني ئەو پڕۆسەيە چيەو چۆن كارئەكات ؟ بيرۆكەي دامەزراندني پڕۆژەيەكي بازرگاني يا خزمەتگوزاري چيە ؟ ئەوپێداويستانە چيە بۆدامەزراندني پڕۆژەيەكي بازرگاني يا خزمەتگوزاري ؟ ماناي بازاڕ چيە ؟ زۆر لەم پرسيارانە كە لە نێوان باسكردن و روونكردەوەي بابەتەكە ئەتوانين وەلآمەكان بەديكەين .

بازاڕكاري - بيرۆكێكي فيلۆسۆفيە لە ئيدارەي ئابووري ئازادا ئەويش ئەوەدەگەيەنێ كە كۆمپانياو دەزگا بازرانيو خزمەتگوزاريەكان هەستن بە لێكۆڵينەوەو توێژينەوەي داخوازو ئارەزوو پێداويستەكان بازاڕ- بەكارهێنەر- لە كاڵاوشتوومە كو خزمەتگوزاري . بۆ ئەوەي بتوانێ سوود لەو پێداويستو ئارەزووانە وەرگر□ بۆ چالاكيە بازرگانيو خزمەتگوزاريە كان . ئەمەش بۆخۆي تەنها بيرۆكێكي تيئۆري نيە ، بەڵكو پڕۆسەيەكي بەردەوامە هەرلەسەرەتاي دامەزاندني پڕۆژەوە دەسپێ ئەكا تا ئەو پڕۆژەيە بمێنێ . واتا ئەم كۆمپانياودەزگا بازرگانيوخزمەتگوزاريانە بەردەوامن لەسەرئەم كارە بە شێوەيەكي پراكتيكي بەر فراوان .

ئەتوانين لێرەد ئەوەبڵێين كە هەموو كۆمپانياو دەزگا بازرگانيوخزمەتگوزاريەكان زانياريەكي بەرفراوان وهەمەچۆر كۆدەكەنەوە لەسەر بازارو كڕيارو ئارەزوو داخوازيەكانيان ، نەک تەنها ئەوان بەڵكولەسەر بازرگانەكان و دەزگا و كۆپانيەكاني تريش كە دەچێتە ناو بازڕ وەک كڕياربۆ ئەو كاڵاو شتوومەكانەي كە لە پڕۆسەي بەرهەمهێنان و خزمەت گوزاريدا پێويستێتي . مەبەستي لەم لێكۆلينەوەو توێژينەوەيە ئەوەيە كە ئەو دەزگا وكۆپانيانە بگەنە ئەو ئامانجانەي كە مەراميانە ئەويش وەدەستهێناني گەورەترين سوودبەخشيە واتە گەرەترين قازانج كە ئامانجي سەرەكي ئەوانە . كە ئەويش تەنها گەرەنتيە بۆ زامن گردني ئايندەي دەزگاكەو مانەوەي ئەو كارمەندانەي لەو□ كاردەكەن .

كەواتە بازاڕ چيە ؟ بازاڕ بريتيە لە شوێني چاوپێكەوتن وكۆبوونەوەي كڕيار و فرۆشياربۆ ئاڵوگۆڕكردني گەلێک كاري سودبەخش لەنێوانيياندا لەو□ . ڕەنگە زۆر جارئەو شوێنە دوكانێک/فرۆشگايەكە يا شوينێكە لە دەرەوە كە فرۆشيار كەلو پەلو شتوومەكە كاني ئەخاتە بەرچاو بۆ ئەوەي سەرنجي لايەنەكەي تركە كڕيارە ڕاكێشێ بۆلاي خۆي . زۆر جاريش كڕيار بە ئارەزوي خۆي ئەگەڕ□ بەسەر هەموو شتەكاني ناو بازاڕەكە و پاش بەراورد كردني جۆرو نرخي كەلووپەلو خزمەت گوزاريەكان ئەوسا بڕياري خۆي ئەدا كاميان پەسەند ئەكاو ئەيكڕ□ . زۆر جار ڕەنگە ئەو بازاڕە شوێنێک نەبێ بەڵكو ڕەنگە ڕۆژنامە يەک بێ كە كەسێک لەو□ چەند شتێكي خۆي ڕێكلام كردوە بۆ فرۆشتن . يان رەنگە لەڕێي تەلەفەزۆن يا ئەنتەرنێت بێ . ئەمانە هەمووي بريتين لە بازاڕ بەڵام شێوەي نيشاندان و خستنە بەرچاوي بەرهەمەكە يا كاڵاكە ئەگۆڕ□ . بازاڕيش دابەش ئەكر□ بەهەمەجۆر شێوە ئەوانەش :-

1- جوگرافي ئەوەش جۆرێكە لە دابەشكردني بازاڕ كە ئەبێ لێرەدا گەلێک شت ڕەچاوكرێت وەک شوێني نيشتە جێ بووني خەڵک و شێوەي نرخەكان لە ڕووي هەرزانيو گراني . جونكە زۆرجار كڕيار زۆر ئەگەڕ□ بەسەر شوێنە كانا ئەگەر چي دوريش بێ بۆ ئەوەي ئەوەشتەي مەبەستێتي و دڵي ئەيگر□ بيكڕ□ بەو نرخەي خۆي پەسەندي ئەكا. جا بۆيە ئەم دابەشكردنەدا ئەم لايەنە ئەبێ ڕەچاوكر□ .

2 - دێمۆگرافي واتا دابەشكردني جێنشينەكان كە (تەمەن ، رەگەز ، باري ئابووري ، لەڕووي باري خێزانيەوە ، پلەي خوێندن) ڕەچاودەكر□ . هەموئەم شتانە لێئەكۆڵرێتەوە لەم شێوە بەشكردنەدا .

3 – دابەش كردني سێهەم لەسەر ئاستي باري گوزەراني ژياني خەڵكي وپلەي ژياني گوزەراني ئەوانە هەروەها باري ئابووري هەر ناوچەيەک و دانشتواني . بۆنمونە ناوچەي واهەيە كۆمەڵە خەڵكێكي تيا ئەژي باري ئابووريان زۆر باشە ، بەڵام ناوچەي تريش هەيە كە خەڵكەكەي باري ئابووريان مام ناوەندي يا زۆرنزمترە . لەم دابەشكردنەدا ئەم شتانە ڕەچاو ئەكر□ .

لێرەدا ئەبێ ئەوە بڵێين كە پڕۆسەي بازاڕكاري بريتيە لە پڕۆسەيەكي چووت لايەنە :

يەكەم - كۆكردنەوەي زانياريوفاكتەرەكان لەسەر ئارەزوو خواست و داخوازيەكاني بازاڕو پێداويستەكاني لە كاڵاو شتوو مەكوخزمەتگوزاري .

دووەم – گۆڕيني ئەو زانياريو فاكتەرانە بۆ سەر كاڵاو شتوومەک/خزمەتگوزاري ئامادەكراو بۆ ئەو بازاڕانە واتە بۆ بەكارهێنەر .

ئەبێ ئەوەش بزانین کە ئەم پڕۆسەیە هەموو مرۆڤێک ئەگرێتەوە وەک کڕیار، فرۆشیار، کارمەندو کارگەران لە دەزگا و ئیدارەو ڕیخراوەکانا کە هەڵدەستن بە کاري کڕین و فرۆشتن یا ئەوانەي کە بەشدارن لە هەمەجۆر چاڵاکیەکاني بازاڕ کاریدا . لە لایەکي تریشەوە کۆمپانیاو دەزگاکان هەوڵ ئەدەن کەرەستەي خاو بە هەموو جۆرەکاني بکڕن بۆ بەکارهێناني لە پڕۆسەي بەرهەمهێناندا . لێرەدا چووت لایەني ئەو پڕۆسەیە دەرئەکەوێ . زۆرلایەنیش لەم پڕۆسیە دا ڕۆڵي خۆیان ئەبینن ئەویش ئەمانەن :-

1 - بەرهەممهێنەرەکان .

2 – بەکارهێنەرەکان .

3- هەموو کۆپانیاو دەزگاو ریخراوەکاني تریش بە هەموو دەزگا ئیداري وداراییەکانیەوە .

4- هەموو دەزگا کۆمەڵایەتیەکان لە پێشیانەوە دەزگاي کۆمەڵگاي مەدەني .

ئاڵوگۆڕکردني لێکۆڵینەوەکان و توێژینەوەکان وکارە پۆزەتیڤەکان لە نێوان کۆمەڵێکي جۆراوجۆرلە کڕیارو فرۆشیار و گفتوگۆکردنیان لەسەر ئەوەي چۆن کڕیار/ مەعمیل ئەتوانێ ئەو کاڵاووشتومەکانەي دەستکەوێ بە نرخێکي گونجاو بە *ئابووري بازاڕ* ناو دەبرێ.

بۆئەوەي پڕۆسەي بازاڕکاري سەرکەوتوو بێ ئەبێ کۆمپاناودەزگاکان بە گشتي نەک تەنها ئەو خواستو پێداو یستو ئارەزووو داخوازیانە پەیدا کا ، بەڵکو ئەبێ بیخولقێنێ . جا بۆ ئەوەي ئەم کارە بکا ئەبێ هەستێ بە لێکۆڵینە وەي ئەم کارانەي خوارەوە :-

ئا - بیرۆکي دامەزراندني پڕۆژە یا دەزگایەکي بازرگاني یا خزمەتگوزاري . لێرەدا گرنگ ئەوە نیە پڕۆژەکە بەرهەم هێنەرە یا خزمەتگوزاریە . گرنگ ئەوەیە وەڵامي ئەم پرسیارە بدەینەوە مەبەست چیە لە بیرۆکي دامەزراندني پڕۆژەکە ؟ واتا ئامانجەکە چیە ؟

ب - بیر لەوە بکرێتەوە ئەبێ چي بخەینە ناو بازاڕەوە یان پێشکەشي بازاڕي کەین ؟ واتا بەرهەکە چیە ؟

ج - لێکۆڵینەوەو تێگەشتني هەموو ئەو یاساو ڕێنمایي وبەڵگەنامانەي کە پێویستە بۆ دامەزاندني کۆمپانیایەک یا پڕۆژەیەکي بازرگاني/ خزمەتگوزاري . لەو لایەنەي ئەگەر کۆمپانیاکە تاکەکەسە یا هاوبەشە . ئیدارەو بەشەکاني سەر بەو کۆمپانیایە چینو کامانەن . کۆمپانیاکە دواي دامەزراندني چۆن ئەبێ لە ڕووي بەشەکاني، ساندیکاکاني کامانەن ؟ واتا شێوەي دەزگاکە/ کۆمپانیاکە چۆنە .

د – لێکۆڵینەوەي لەبابەت چۆنیەتي ڕێخراوەکاني کۆمپانیاکە/دەزگاکە لە ڕووي ئیدارەو کارگێڕو واتا ستافەکەي و جۆرەکاني کار دابەشکردنیان و چۆنیەتي کاریان ، ئەرکي سەرشاني هەربەشێک لەو بەشانە واتا ڕێخراوەکە/ ڕێکخستن چۆنە .

هەموو ئەم چالاکیە بازرگانیوخزمەتگوزاریانە ئەبێ لەسەر تێڕوانیني بیرۆکەي دامەزراندني کۆمپانیا/ دەزگا بنیات نرێ . ئەم بیرۆکەش چەند پرسیاریک ڕووبەڕووي ئەو کۆمپانیاودەزگایانە ئەکاتەوە وەک :-

- داواکاریەکانو پێداویستەکاني کڕیارەکان/مەعمیلەکان چیە لە کۆمپانیاکە ؟

- ئەو کۆمەڵە کڕیار/مەعمیلانە کێن کە ئەبێ کۆمپانیاکە بیانناسێ بۆ ئەوەي ڕوویان تێ کا ؟

- بە چي جۆرە کاڵاوشتوومەکە خزمەتگوزاریەک ئەتوانرێ داواکاریو داخوازەکاني کڕیار/مەعمیل بەجێبێنین و بیخەینە بەردەمیان ؟

- لەکوێ ئەتوانێ کۆپانیاکە/دەزگاکە کەرەستەي خاو دابین کا ؟ چۆن ئەتوانێ ئەوکەرەستانە بگۆڕێ بۆ بەرهەمێک کە پەسەندکراو بێ لەلایەن کڕیار/مەعمیلەوە ؟

جۆري ئەو پێداویستو داخوازو داواکاریانەي ئادەمیزد لە کاڵاوشتوومەکو/ خزمەتگوزاریەکان کامانەن :-

1- پێداویستە سەرەکیە بنەڕەتیەکان . ئەویش بریتیە لە هەموو ئەو کاڵاوشتوومەکو/ خزمەتگوزاریانەي کە ئادەمیزاد پیوەستیەتي لەژیاني ڕۆژانەیانا لە خواردن وخواردنەوە و جلوبەرگو خزمەتگوزاري تەندروستي وهەر شتێکي تر کە ئەچێتە ژێرخانەي پیداوەستەکاني ڕۆژانە واتا کاڵا/خزمەتگوزاریە بەکارهێنەرە پێویستەکان (السلع الاستهلاکیە الضروریە) . لیرەدا ئەبێ نرخ ڕەچاو کرێ جونکە بووني هەمەجۆر نرخ ئەبێتە پەیدابووني هەمە جۆر کاڵا و شتوو مەکو/ خزمەتگوزاري .

2 - ئەو پێداوەستانەي بنەڕەتو سەرکي نین ولە پلە دووەمن . ئەوانەش پاش پێداویستە بنەڕەتیەکان دێن کاتێک ئادەمیزاد تێروپڕ ئەبێ لەوانە دي ئەوجا ڕوو ئەکاتە ناسەرەکیەکان . بەڵام لەلایەکي تریشەوە ئێمڕۆ ناتوانین بڕیاربدەین لەسەر ئەوەي کامە بنەرەتیو سەرەکیە و ئەویتر وانیە مادام داوکاري و داخوازکاني ئادەمیزاد بێ سنوورە چونکە ئەو کاڵایەي ئێمڕۆ بنەڕەتي و سەرەکي نیە سبەینەنێ ئەبێتە سەرەکیو بنەڕەتي و بەپێي تواناي دارایي هەرکەسێک ئەگۆڕێ ...

ئامێرەکاني پڕۆسەي بازاڕکاري

پڕۆسەي بازاڕکارێ پشت بە چەند ئامێروهۆکارێک ئەبەستێ . ئەم ئامێرو هۆکارانەش بەردەوام لە پێشبڕکێدایە لە گەڵ یەکودوودا . ئەوانەش ئەمانەي خوارەوەن :-

یەکەم - بەرهەم . ئەمەش هەندێ جارکاڵاو شتوومەکە یا خزمەتگوزاریەکە یاهەردووکیانە پێکەوە . بۆنموونە ئەگەر تەلەفەزۆنێک بکڕین ئەوە کاڵایەکە . ئەگەرفرۆشیارەکە هەستی بەگەیاندني تەلەفیزۆنەکە بۆماڵەوە ئەوە

خزمەت گوزاریەکە کەواتە لێرەداهەرسێ لایەنەکەي تێدایە کاڵا ، خزمەتگوزاري ، کاڵاوخزمەتگوزاري بەیەکەوە . جۆرێکي تر هەیە کە کڕیار خۆي هەڵیئەگر□ بۆنموونە کڕیني مەکینەیەکي قاوە یان میکسەرێک . جۆرێکي کە هەیە تەواو کەري مەکینەکەیە کە کڕیمان وەک فیلتەرەکەي یا ئەودەرمانەي کە کلسەکە لە مەکینکە لا ئەبا . ڕەنگە هەرلەوکاتە شا کە مەکینەکە ئەکڕین فرۆشیارەکە بەگەرەنتیەوە پێمان بفرۆشێ یان گفتي ئەوە بدا ئەگەر دەزگاکە خراپبوو ئەوا ئامادەیە بۆ چاککردنەوەي . جۆرێکي کە هەیە کە وابەستەیە بە زەوقي کڕیارەوە بۆ نمونە مرۆڤە ئەیەوێت دەزگایەک بکڕ□ کە مارەکەي ئەڵەماني یا ئیتاڵي بێ . یا شێوەي دەزگاکەو دیکۆرەکەي بە دڵي کڕیارەکە بێ .

دووەم - نرخ . هۆکارێکي سەرەکي گرنگە و ڕووبە ڕووي ئەوکەسانە ئەبێتەوە کە پێشبڕکێ لەگەڵ یەکو دوو ئەکەن . جونکە زۆر دەزگاو بازرگانو فرۆشیارهەیە هەمەجۆر کاڵاو شتوومەکو خزمەتگوزاریەکانیان ئەخەنە بەردەم کڕیار و بەکارهێنەر بە جۆراوجۆر نرخي کەم لێرەشدا کڕیار دێتە بازاڕەکەو بەسەر نرخەکانا تێدەپەڕ□ تاکوکەمترین نرخ ئەدۆزێتەوە کە پەسەندي ئەکا بۆنموونە بەنزین کە بە هەمەجۆر نرخە لە بازاڕا. هەندێکي ترهەیە لە کاڵاوشتوومەک کە نرخ لاي کڕیار هیچ کارتێکردنێکي نیە نموونەش ئەگەر مرۆڤێک بیەو□ مۆبیلیا بکڕ□ بیر لە نرخ ناکاتەوە ئەوەندەي بیر لە نەخشو نیگارودێکۆرو جواني جۆري تەختەکە ئەکاتەوە . جابۆیە ئەگەر بەدڵي بوو ئەوا نرخەکە هەر چەند□ بێ گوێي ناداتێ . لێرەشدا شتي تر هەیە کە ڕۆڵي خۆي ئەبینێ وەک فرشتن بەکاش یابە قیست . بۆموونە هەندێک فرۆشیار هەیە ئەگەر زیاتر لە دانەیە لە کاڵاکەي بکڕن ئەوا ڕێژە یەک لە نرخەکە دائەبەزێنێ . ئەوەمان لە یاد نەجێ کە قەوارەي کاڵاکەو شێوەي خستنە ناو پاکەتو بەستني کارێکي ڕاستەوخۆ ئەکاتە سەر کڕیار/مەعمیل .

سێهەم - شوێن . ئەویش وەڵامدانەوەي پرسیارێکە لەکو□ کڕیار/ بەرکارهێنەر ئەتوانێ پێداویستوداخوازیەکاني لە کاڵاوخزمەتگوزاریکان بکڕ□ . لێرەشدا شتێکي تر سەرهەڵئەدا ئەویش (دابەشکردنە) . ئەبینین لەبازارەکانا دەیانو سەدان فرۆشیارو بازرگان هەیە کەهەموویان ئەیانەو□ کاڵاوشتوومەکو خزمەتوزاري بێننە ناو دوکانەکا ن یانەوە . ئەگەر کۆمپانیاکان و دەزگاربازرگانیو خزمەتگوزاریەکان ڕاکەن بەدواي ئەم هەمووبازرگانە فریاي هیچ ناکەون جا بۆیە لە ڕێگاي بەشي فرۆشتنو لێپسراوان لەو□ هەوڵئەدەن کە بازرگانێک یا زیاتر بدۆزێنەوە بۆ ئەوەي بەکۆمەڵ بەرهە مەکانیان پێفرۆشن ئەویش لەلایەن خۆیەوە ئەیفرۆشێتەوە بەو خەڵکەي کەکڕیارن لە بازاڕا . هەربەوچەشنەش ئەگەر کۆمپانیاو دەزگاکان بیانەو□ شتوومەکو کەرەستەي خاو بکڕن بۆ پڕۆسەي بەر هەمهێنان بێشک ناگەڕێن بەسەر کۆمەڵێک بازرگانا هەرلەڕێگاي بەشي کڕین و لێپرسرواني بازرگانێک ئەدۆزنە وە کە بتوانێ هەموو پێداویستەکانیان بەیەکجار بۆ ئامادە کا بێ سەرئێشان .

چوارەم - کارتێکردن . ئەویش ئەوەیەک کە کۆمپانیانو دەزگاربازرگانیو خزمەتگوزاریەکان ڕاستەوخۆ کاربکەنە سەرکڕیارەکان/مەعمیلانوخەڵکەکە لەڕێگاي کۆمەڵێ فەرمانبەري تایبەتمەند بە ڕازي کردنو ڕاکێشانیان بۆ کڕیني بەرهە مەکانیان/خزمەتگوزریەکانیان بەڕوونکردنەوەي زانیاریەکاني تایبەت بەملایەنانە . گرنکیش لێرەدا ئەوەیە کە ئەبێ ڕاستگۆیي پێشاندر□ نابێ درۆلەگەڵ مەعمیلا کر□ . ڕێگایەکي ناراسەوخۆش هەیە ئەویش لەڕێگاي ڕێکلام لە گۆڤاروڕادیۆوتەلەفیزۆن و هیتر بۆکارتێکردن .

جۆرەکان یا شێوەکاني کۆمپانیاکان....!!!!!

کۆمپانیاودەزگا بازرگانیوخزمەتگوزریەکان ئەکرێن بەچەند بەشێکەوە بەڕەچاوکردني خاوەنەکەي بەمانا کێ خوداني ئەو کومپانیاو دەزگایانەیە لەڕووي یاساییەوە ئەوانیش ئەم بەشانەن :-

یەک - کۆمپانیاکاني کە یەک خاوەني هەیە کە موڵکیەتەکەي بەدەستەوئابووریەکي چکۆلانەشي هەیە . وەک دوکاني بەقالي ،عەتتاري ، سەوزەفرۆشي گۆشت فرۆش وگەلێکي تریش .

دوو - کۆمپانیاکاني دووخاوەن یا پتر لە دووانن . ئەمەش لێپرسراویەکي هاوبەشیان هەیە و سەرمایەیەکەشیان هاو بەشەو پێویستیان بەزیاتر نیە .

سێ - کۆمپانیاکاني دووخاوەن یا پتر لە دووانن بەڵام یەکێکیان بەرپرسیاري تاکي هەیە. جیاوازیشي لەگەڵ ئەوەي پێشوودا ئەوەیە سەرمایەي ئەمیان زیاترە لەوي دي .

چوار - کۆمپانیاي هاوبەش یەک خاوەن یا پتري هەیە هیچ پەیوەندیەک نیە لەنێوان سەرمایەي ئەوانەي هاوبەشەنو سەرمایەي کۆمپا نیاکە . لیرەشدا ئەوە هەیە کە ئەم کۆمپانیایە پێویستي بە سەرمایەي هاوبەش هەیە کە لە ڕێگاي بەشەکاني (سەهمەکاني) ئەو خەڵکانەي هاوبەشیان تێدا هەیە . ئەم سەرمایەهاوبەشەش ڕێژەیەکي نەگۆڕي هەیە لە سەرجەم سەرمایەي کۆمپانیاکە بۆ نموونە 50-60 لەسەدا ئەمانەش چەند جۆرێکیان هەیە :-

1- هەموو سەرمایەکە ئەکرێتە بەش بەش و هەرکەسێکیش ئەتوانێ بەشي بە کەم بێ یا زۆر بۆخۆي بکڕ□ .

2- 50% سەرمایەکە موڵکایەتي دەوڵەتە و 50% موڵکایەتي کەرتي تایبەتە . ڕێژەي ئەم موڵکایەتیەش جیاوازە هەند□ جارکەمە یا زۆرە ئەویش بەپێي ئەو پەیمانو یاسایانەي کە پێشەکي لەسەري ڕێکەوتوون و بڕیاري لەسەر دراوە .

پێنج/ بازاڕي یا کۆمپانیاي هەرەوەزي بریتیە لە کۆمەڵێکي هەرەوەزي هیچ لێپرسراویەکي تاکەکەسي نابینرێ لە نێوان ئەندامە هاوبەشەکاني ئەم هەروەزیە .

کۆمپانیا/دەزگا/ و پێشبڕکێ

هەموو کۆمپانیاودەزگا بازرگانیوخزمەتگوزاریەکان بایەخێکي گرنگ ئەدەنە مەسەلەي پێشبڕکێ و زۆریش ڕەچاو ئەکرێ . ئەویش بە هەمە جۆر شێوەیە و ڕۆڵێکي سەرەکي ئەبینێ لە زیادکردنو پتەو کردني دیاردەي هاندانو جۆش داني بۆزاتیڤانە و گۆڕیني بۆ چالاکیە بەکارەکاني کۆمپانیاکە . ئەوانیش چەند شێوەیەکن :-

ئا – پێشبڕکێي ئازاد ئەمەش شێوەیەکي تێئۆري بوو پاشان گۆڕدرایە سەر واقعێکي پراکتیکي . ئەم بیرۆکەیەش لەلایەن ئابووریناسي ئینگلیزي - ئادەم سمیت – هاتە کایەوە لەکۆتایي ساڵاني 1700 ي ز کەدەڵێ :- هەموو مرۆڤێک فرۆشیاڕ یا کڕیارهەقي تەواوي هەیە لە بۆ ئاگادارکردنەوەوزانیني هەموو ئەوزانیاریانەي کە لەسەر بازاڕ هەیە . هەمووشتێکیش ئەبێ لە ژێرخواستوداواکاریەکاني بازاڕدابێ .هەروەها سمیت دەڵێ کە هەموو کەسێ کیش هەقي ئەوەي هەیە کە سوود لەو سامانەي سەرزەوي وەرگرێ و هاوبەشي بکا لەو بازاڕە ئازادە کەبە ڕێگا و کارتێکردني چەند دەستێکي شاراوەوە جموجۆڵ ئەکا کە *هێزي بازاڕي* پێي ئەوترێ .

ب – پێشبڕکێي مۆنۆپۆڵي هەندێ بازرکانو فرۆشیاران هەیە کە شێوەیەکي گچکە لە مۆنۆپۆڵ بۆخۆي دروست ئەکا لەڕێگەي چەند جاکسازي کردنێک لەسەر برهەم/خزمەتگوزاریەکاني کەوا لە بەرکارهێنەر ئەکا وابزانێ کە ئەوە شێوەیەکي نوێیە لە بەرهەم/خزمەتگوزاري بەڵام لە ڕاستیدا هیچ جیاوازیەک نیە لە نێوان کۆنونوێکەدا .

ج – شێوەیەکي تر هەیە لەپێشبڕکێ ئەویش دەرئەنجامي بووني کەمایەتیەک لە فرۆشیار کە زاڵن بەسەر بازاڕە کەدا . پێشبڕکێکەش لەڕێي بەرهەم/ خزمەتگوزاریەوە نیە بەڵکو لەرێي نرخەکەوەیە . ئەو کەمایەتیانە لەڕێي کەمکردنەوەي نرخەکەیان ئەتوانن بازاڕەکە بخەنە ژێرکۆنترۆڵي خۆیان . چونکە فرۆشیارەکاني تر ناتوانن نرخە کا نیان دابەزێننە ئەو پلەیە . لەبەر زیادي بەهاي تێچووني بەرهەم/خزمەتگوزاریەکانیان .

د – مۆنۆپۆڵي . واتا بووني یەک فرۆشیار کە زاڵە بەسەر بازاڕەکەدا و بە ئارەزووي خۆي هەر نرخێک بخوازێ دایئەنێ بێ ئەوەي کەس پێشبڕکێي لەگەڵ کا .

هەموو ئەوانەي لەسەرەوە باسکرا لەبابەت پڕۆسەي بازاڕکاریەوە ئەوەیە کە کۆمپانیە بازرگاني/ پیشەسازي/ خزمە تگوزاریەکانو ئەواني تریش چالاکیەکاني خۆیان لەڕێگاي ئەم پڕۆسەیەوە بەردەوام نوێ کەنەوە بۆئەوەي بتوانێ لە گەڵ خواستو داواکاریەکاني بازاڕا خۆي بگونجێنێ و ئاگاداریشي بێ و بتوانێ ئامانجەکاني لە وەدەست هێناني گەورە ترین سوودبە خشي کە قازانجە بەدیهێنێ . ئەویش شادەماري سەرکەوتن و مانەوەي ئەو کۆمپان یانەیە .

هەرێمي کوردوستان چي ؟

بەچاو خشاندنێک و بەراوردکردنیک لەبارودۆخي بازاڕەکاني هەرێمي کوردوستان لەگەڵ هەموو ئەوشتانەي لە سەرە وە باسکرا و ئەم پرسیارەش بکەین ئایا هیچ پڕۆسەیەکي بازاڕکاریمان لەهەرێمي کوردوستان هەیە ؟ ئەوتوانایە هەیە بازاڕەکە وا ڕێکخرێ کە پێي بوترێ بازاڕي ئازاد و پێشبڕکێي ئازاد یا ئابووري ئازاد ؟

بەبۆچوونم هیچ پێگایەک و بناغەیەکي ئەو بازاڕەمان وەک کاتێگۆریەک نیە لەبەر گەلێک هۆ لەپێشیانەوە بارو دۆخي سیاسیو جەنگو ئەو هێرشە دڕندانەي کە ئەکرایە سەر هەرێمو خەڵکەکەي لەسەرانسەري مێژوویدا . بەڕاشکاویەوە ئەتوانم بڵێم بەڵێ ئەو توانایە هەیە لەبۆ چاکسازیو گۆڕیني بازاڕەکاني هەرێم بۆ بازاڕێکي ڕێکو پێک وەک هەموو بازاڕەکاني تري دونیا ، بەتایبەتیش هەرێمي کوردوستان هێمنایەتي و جێگیربونێکي تیایە و توانایەکي مادديو مرۆڤي هەیە کە تائێستا بەکارنەهێنراوە ، بێشک ئەگەر بەکاربێنرێ بە شیوەیەکي زانستیو چالا کانە بازاڕەکەمان زۆر سەرکە وتوو ئازاد ئەبێ . بەڵام پێویستە حکومەتي هەرێم هەستێ بەچەند ئاڵووکۆڕ وچاک سازیەک بۆ بەدیهیناني ئەم بازاڕە :-

یەک - لەڕووي تێئۆریەوە . ئەبێ پێشەکي و بەشێوەیەکي سەرەکي ڕێنماییەکي ئابووري هەبێ لەناوهەموو بازاڕە کەدا کە بتوانێ چالاکانە ڕۆڵي خۆي ببینێ لە بەڕێوەبردنو ڕێخستني ئەو بازاڕە . لەپێشیشەوە ئەبێ چەند یاسایەکي پێویست هەبێ لەبۆ ڕێخستني بازاڕوشەرتەکاني بە بازاڕبووني پڕۆسەکە . دروستکردني لیژنەیەکي هاوبەش لە زاناو پۆسپۆڕو ئەوانەي شارەزایان هەیە لە پێکهێناني بازاڕو بازڕکاریا . دامەراندني چەند مەکتەبێ کي ئیستیشاري بۆ یارمەتیداني کەرتي پرۆژەکان لە ڕوونکردنەوەو زانیاري پێویست . ئامادە کردني چەند نامیلکە یەک کە تێدا هەموو ڕێنماي یەکاني سەرکە وتني ئابووري بازاڕو بازاڕکاري تیا ڕوونکرابێتەوە . ئامادەکردني چەند کادێرێکي تایبەتمەند بەم لایەنە . لێرەشدا ئەبێ سوود وەرگرتن لە پسپۆڕو لایەنە بێگانەییەکانمان لەیاد نەکرێ کە زۆر گرنگە بۆ ئەم مەبەستە . پێویستە هەموو کاتێکیش ئەو پرسیارە بکرێ (ئەبێ چي پێشکەشي بازاري هەرێم بکەم بۆئەوەي بگاتە پلەي بازاڕە کاني تري دونیا ؟) .....!!!

دوو - لەڕووي پراکتیکەوە پێویستە ئەو بازاڕانە ببزوێنرێن و جۆشدرێن و هاني خەڵک بدرێ بۆ دامەزراندنو کردنەوەي پرۆژەي بازرگاني/خزمەتگوزاري بێ ئەوەي بڕواننە قەوارەي ئەو پڕۆژانە گرنگ لێرەدا ئەوەیە تاچي

ڕاددەیەک ئەو پرۆژانە بەسوودن ؟ لایەنە پۆزەتیڤەکاني کردنەوەي ئەو پرۆژەیە کامانەن ؟ ئەم پرۆژەیە چەند کاریگەرییە لە بازاڕدا ؟ ئەو کەسانە کێن کە دایئەمەزرێنن . ئایا کۆمەڵێکن یا دوو کسن یا تاکە کەسێکە ؟ سەر مایەي پرۆژەکە چەندەو چیە ؟ بەرهەمەکە - خزمەتگوزاریەکە شتێکي نوێیە یا لەو جۆرە لەبازاڕەکانا هەیە ؟ کێ کۆمەکي دارایي پرۆژەکە ئەکا ؟ ئایا کۆمەکێکي دارایي هەیە یا ئەبێ لە بانک قەرز وەرگیرێ ؟ ئەو کەرەنتیانە یا زامنانە چین کە ئەبێ بخرێتە بەردەم بانک بۆئەوەي ئەو قەرزە وەرگیرێت ؟ ئایا هەموو سەرمایەکە یا بەشێکي ئەخرێتە بازاڕە وە وەک سەهم ؟ هەموو ئەم پرسیارانەو گەلێکي تریش ئەبێ بخرێتە بەردەم ئەو کەسانەي نیازي کردنەوەي پرۆژە یەکیان هەیە . لەلایەکي ترەوە ئەبێ هەموو کەسێک هەقي ئەوەي هەبێ ئاگاداري ئەم زانیاریانە بێ . تەنانەت ئەو بازرگانا نەي کە نیازي ئەوەیان هەیە پەرەبدەن بە کارە بازرگانیەکانیان لە ئایندەدا و گەورەي کەنەوە .

سێ - بووني سیستەمێکي دارایي بانکي زۆر پێویستە . چونکە بازاڕي ئازادو ئابووریەکەي پێویستي بە سیستە مێکي سەرکەوتوو هەیە . ئەبێ بانکي هەرێم ڕۆڵي خۆي بخاتەکارو هەوڵ بدا بۆ کردنەوەي بەشي دیکە لەو بانکە لە سەرانسەري هەرێمي کوردوستانا . بووني بانکێک بەش ناکاو داڵدەي ئەوەش نادا . جا ئەبێ گۆڕان کاریەکو پەرەسەندنێکي بنەڕەتي لەسەر ئەو بانکانە بکرێ و بەمۆدێرنیش کرێ بۆئەوەي ئەو دەزگا بانکیانە شێوەیەکي نوێ بگرێتە خۆي کە موتابیق بێ لەگەڵ پێوەرە جیهانەکان . ئەبێ بانکو دەزگا داراییەکاني تري هەرێم هەستن بە دیاري کردني ئامانجو بۆچوونەکاني خۆیان . سیاسەتي تایبەتي داڕژێ بۆ چوونە ناو بازاڕەکانەوە بۆ بزواندنیان بەرەو شێوە یەکي باشتر.

چوار - هەر بەپەیوەندي لەگەڵ سیستەمي بانک ئەبێ ئەوە بڵێین کە بازاڕي ئازاد پێویستي بە دامەزراندني سیستەمێکي بیمەي تووندو تۆڵ هەیە . چونکە هەردوو سیستێمەکە ي بانک و بیمە شا دەماري سەرکەوتني پرۆسەي بازاڕکاریە و ئەڵقەیەکي سەرەکي سەرکەوتني ئابووري بازاڕي ئازادە .

پێنج - بووني ئەو دوو سیستەمە کارێکي گرنگي هەیە لەسەر چارەسەرکردني گەلێک لەدیاردە ئابووریە نێگەتیڤەکان . وەک هەڵئاوسانو گرژبوون . هەروەها ئەو سیستێمە ئەتواني خولي گۆڕاني دراوو هێمنکردنەوەي لە بازاڕەکانا ڕێک بخا لەڕێگەي سیستێمي نرخو سوود لەگەڵ یەکتردا .

شەش- سەرکەوتني ئابووري بازاڕي ئازاد بەبێ بووني کەرتە جۆراوجۆرەکان لەبازاڕا کە بتوانێ پێشبڕکێ لەگەڵ یەکو دوودا بکا مەحاڵە . ئەو کەرتانەش ئەمانەن :-

ئا - کەرتي گشتي ئەوەش دەوڵەت موڵکایەتي ئەکا و لەژێر کۆنترۆڵو چاودێرە ئەودایە ،

ب - کەرتي تایبەت موڵکایەتیەکەشي ئەگەڕێتەوە بۆئەوکەسانەي کە دایانمەزراندووە و لەژێر کۆنترۆڵي خۆیانە و دەوڵەت هیچ ڕۆڵێکي نیە لە دامەزراندیا .

ج - کەرتي تێکەڵاوهاوبەش لە نێوان ئەو دوو کەرتەي سەرەوە و سەرمایەکەشي دابەشکراوە لەنێوان هەردوولا بە پێي ئەو ڕێکەوتنامەو بڕیارانە پێشەکي لەسەري ڕازیبوون . بەبۆچووني منیش ئەتوانم بڵێم کە ئەم کەرتە سەرکەوتو ترین شێوەیە بۆ بەرەوپێشەوە بردني ئابووري هەرێم لەم قۆناغەدا .

هەفت - مادام باسي کەرتەکانمان کرد زۆر بەپێوەستي ئەزانم هەندێک لەو کەرتانە بەتایبەت کرێ بۆئەوەي بتوانێ بجێتە ناو بازاڕەوەو هاوبەشي چالاکانەي خۆي بکا لەو پێشبڕکێ ئازادەي بازاڕ. ئەوەمان لەیاد نەچێ کە هەندێ کەرت هەیە ئەبێ لەژێردەستو کۆنترۆڵي حکومەتي هەرێم بمێنیتەوە . بەتایبەتیش ئەوکەرتانەي کە بەستراونە تەوە بەو کاڵاو خزمەتگوزاریانەي کە لە پێداویستەکاني ژیاني ڕۆژانەي خەڵکە واتا کاڵا/خزمەتگوزاریە ستراتیژ یەکان وەک ئاردو ڕۆنو برنجو شەکروچاوگەلێکي تر لەخزمەتگوزاري وەک ئاووکارەباوپەروەدەو فێرکردن و تەندروستیو ...هتد پێویستە حکومەتي هەرێم چالاکانە هاوبەشیکا لەو کەرتانەي کە بەتایبەت ئەکرێ لەپێشیانەوە ئەوانەي کارتێکرد نێکي ڕاستەوخۆو بەهێزیان هەیە لەسەر باري ئابووري هەرێم .

هەشت - داناني پڵانێکي سەرانسەري بۆهەموو ئەو کەرتانەي باسمانکردن لەگەڵ کۆمەڵگاي مەدەنیشا وەک کەرتێکي سەرەکي چالاک لە کۆماڵگادا. هەروەها داناني ستراتیژیەتێکي گەشونما لەوانە گەشونماکردني ئابووري ومرۆڤي بە داڕشتني پڵانێک کە لەچەند قۆناغێک پێکدێ وەک قۆناغي دوورەخایەن کە 10ساڵەوقۆناغي ناوەندي کە 5 ساڵە وقۆنا غي کورت کە لە ساڵێک یا شەش مانگ پێکدێ . ئەبێ ستراتیژیەتو تاکتیکي ڕاپەڕاندنو بەجێهێناني پڵانەکە دانري .

نۆ- ئەبێ ئەو بڕیارانەي کەدەرئەکرێ لەسەرپێگاي بنەما سەرەکیەکان بێ ئەویش بەرهەمي گشتي ساڵانەي ووڵات و بەکارهێناني گشتي ساڵانەي ووڵاتە . هەروەها ئەبێ ئەو کەمووکورتیانەي سەرهەڵئەدا لەئەنجامي ڕاپەڕاندني هەر قۆناغێک دەسنیشان کرێ .

دە - ئامارکردنێکي گشتي و سەرانسەري هەموو ئەو سامانو دەرامەتو کەرەستەخاوو نیوە ئامادەکراوانە و توانا ئابووریانەي کەلە هەرێما هەیە . هەروەها سەرنووسکردنێکي گشتي خە ڵک لەڕووي تەمەنو پلەي خوێندنو کارو ڕەگەزو(پیاو، ژن ، منالْ ، کچ ، کوڕ ، منالْ) خانوو بەرەو بیناوئەوکارمەندوکارگەرانەي کە خەڵکي ناوەوە و دەرەوەي هەرێمن . دووونزیکیان لەشوێني کارەکانیان وهاتووچۆکردنیان . ئەو خمەتگوزاریانەي لەهەرێمدایە

كامانەن . سەرنووسكردني هەموو بارگانەكان بە ووردو درشتيانەوە . ئاماركردني هەموو كۆمپانياودەزگا بازرگا نيو خزمەتگوزاريەكان . ئاماركردني بێكارەكان بەگشتي و دەسنيشان كردني ڕێژەي بێكاري بەڕەزامەندي لەسەر جەم كۆي بيكاراني هەرێم بۆئەوەي چارەسەرێک بۆ ئەو بێ كاريە بەڕەزامەند بدۆزرێتەوە .

يانزە - پەروەردەوفيركردن مەسەلەيەكي سەرەكيو گرنگەبۆ دامەزراندن وبنياناني مرۆڤ لەسەر بنەماي خواستو نيازو ئاوا تي مرۆڤەكان خۆيان . بايەخدان بە بەرنامەو پرۆگرامەكاني خوێندن لەهەموو بوارەكاناو بابەتي بەرنا مە كان پيويستە ئاماژە كا بۆ هەمووشتێک كە پەيوەندي بە بازاڕوكارەوە هەيە .

دوانزە - بەپەيوەست بە پەروەدەوفێركردنەوە لێرەدا ئەبێ باسي ڕۆڵي مەشق كردنو پراكتيزيرەكردن كەين بۆ ئامادە كرد نو بيناناني مرۆڤي كۆمەڵگاي هەرێمي كوردستان بەگشتي . ئەوەش كارتيكردنێكي گرنگي هەيە لەسەرگەشونما كردني ئابووري هەرێمو پرۆسەي بازاڕكاري .

سيانزە - بايەخدان بەڕۆڵي ئافرەتو دياريكردني ڕۆڵي لە بوارەكاني گەشونماو سودوەگرتن لەتواناو ووزەكانيانو هێنانە وە يان بۆ ناو كارو بازاڕ. هەمووان ئەو ڕاستيە ئەزانين كە ئافرە ت دايكە خوشكە هاوسەرە كەسووكارە و زۆر ترين زەرەي لێكەو تووە هەرلەسەرەتاي شۆڕشي ڕزگريخوازي كوردستانەوە تا سەركەوتني ڕاپەڕين . دواي ڕاپەڕينيش ئيسپاتي كرد كە قودرەتو تواناي هەيەو ئەم 13 ساڵەي رابووردوش شاهيدە بۆ ئەوە.

چواردە - نەهێشتنو لێداني هەموو گەندەڵيو بوودەڵەييو دەست پيسيو دزي لەناودەزگا ئيداريەكاني هەرێما ودانانيسنوور وبنە بڕكردنيو سزاداني هەموو ئەوانەي كەمتەرخەمن لەم بوارەداو دوورخستنەوەيان لە شوێني بڕيار بەشێوە يە كي زۆر جيدي . زەبروەشاندن لەهەموو ئەو قاچاخچيانەي زەرە ئەگەيەننە ئابووري هەرێم . گەندەڵيو وبوودەڵە يي كارێكە كە بەهيچ جۆرێک ناگونجێ لەگەڵ ئابووري بازڕي ئازادا لەبەرئەوەي كۆسپێكي گەورەيە لەڕێي پێش بڕكێدا .

پانزە - دامەزردني هەيئەتێک يا ئيدارەيەک بەناوي ئيدارەي پارێزگاري كردني بەركاهێنەريا داكۆكي لە مافەكاني بەكار هێنەر كە ئەركي چاودێريكردني نرخى كاڵاو خزمەتگوزاريەكان بەردەوام بخاتە ئەستۆي خۆي و داكۆكي كا لە بەرهمهێنەر لەهەموو فڕوفێڵ كردنێک و ساختەيەک لەسەر نرخ . گو□ گرتن بۆداخوازوشكايەتەكانيا نو سزاداني ئەو كەسانەي كە پابەندنين بەڕێنمايي و ئامۆژگاريەكاني ئەوهەيئەتە يا ئيدارەيە .

شانزە - كۆشش كردنوهەوڵدان بۆ ڕێگاخۆشكردن بۆ كردنەوەي ديالۆگ لەنێوان كەرتي گشتيو تايبەتو تێكەڵاو هەروە ها لەگەڵ هەموو بازرگانو پيسەسازو خاوەن تەجروبەو تواناو ڕۆشنبيرەكان . بۆ سەركەوتني ئەمكارەو گەيشتن بە ئامانجەكان . ئەبێ لە هەرێم دەزگايەک بخريتە كار بەناوي دەزگاي ليكۆڵينەوەو توێژينەوەي ستراتيژي بە پشتبەستن بەو پۆسپۆڕو خاوەن بەهرەو توانا هەمەجۆرەكان .

هەڤدە - ئەتوانين ئەوە بڵێين كە ئابووري هەرێم ئابووريەكي وابەستەگيە لەپێشولەپاش ڕاپەڕين . لەپێش ڕاپەڕين شارە كاني كوردوستان هەروەک شارەكاني تري ئێراق ئابووريەكەي بەسترابووەوە بە ئابووري ئێراقەوەكەلە خۆياو تا وە كو ئێمڕۆش خاسيەتي تاک لايەني پێوەيە بەهۆي خۆبەستەنەوەي بەشێوەي گشتيو ڕاستەوخۆ تەنها بە دەرامە تەكاني نەوتە وە . پاش ڕاپەڕينيش حكومەتي هەرێم بەسترابووەوە بە بڕياري نەوت بەرامبەر بەخۆراكو يا يارمە تيە نێودەوڵە تيە كان . لەبەرئەوە هيچ سەرچاوەيەكي دەرامەتمان نيە كەلە چالاكيە ئابووريەكانەوە بێ . لێرەشدا ئەبێ ئەوە بڵێين كە ئەبێ كۆمەڵگاي هەرێم بكرێتە كۆمەڵگايەكي بەرهەمهێنەر لەجياتي ئەوەي تەنها بەكارهێنەر بێ . پێويستە بەرهەمهێنان بۆ بەكارهێنانو ناردنەدەرەوە (ئێكسپۆرت) بێ نەک بۆ بەكەرهێنان . لەرێي ئێكسپۆر تەوە حكومەتي هەرێم ئەتوانێ دراوي بياني بخاتەسەر خزێنەي هەريمو ئەوەش هەنگاوێكە بۆ پتەوكردني ئابووري هەرێم ، هەمووەدەوڵەتەكاني جيهان بەگەورە و بچوكيانەوە ئەم كارە رەچاوئەكەن . ميللەتەكەمان ئەبێ واپەروەردەكر□ فێري پاشكەوتكردن بێ زياترلە مەسرەفكردن و مەسرەفكردنيش ئەبێ زيرەكانەبێ نەک هەرچي هات بەدەستا بكڕدر□. هەرلەم ڕێيەشەوە ئەتوانر□ ميللەتێكي بەرهەم هێنەرو كاريكەرو چالاك بخوڵقێنين . پێشينيان گوتوويانە - ماڵي سپي بۆ ڕۆژي ڕەش - ....!!!!

هەژدە- بۆ ئەوەي پرۆسەي بازاڕكاريو ئابووري هەرێم سەركەوتووبێ و بازاڕيش ڕێكوپێک بێ پێويستە حكومەتي هەرێم بيرلە دامەزراندني سيستەمێكي پتەوبەهێزي باج وەرگرتن كاتەوە ئەويش بەپشت بەستن بە دەزگا داراييە كاني هەرێم . ئەبێ لەداناني ڕێژەي باجەكە ئاگادري ئەوە بكر□ كە ئەوڕێژەيە گونجاو بێ لەگەڵ ئەوداهاتەي دێتە دەست بازرگان وپيشەسازەكانوكۆمپنياو دەزاكاكاني تر . لەيادمان نەجێ كە زۆر ووڵات هەيە كە داهاتودەسكەوتي لە باجي ساڵانە هێندەي داهاتي ووڵاتاني كەنداوي عەرەبيە ئەگەر نەڵێين پتريش . سەرباري داهاتي تر لەدەر ئەنجامي چالاكيەكاني ديكە دەستيان ئەكەو□ ...!!!!

نۆزدە - ئەگەر چاوێک لە ناوبازاڕەكاني هەرێمي كوردوستان كەين هەمە جۆرن هەرلەوكاتەشا كۆمەڵێک دوكان هەيە جا گەرەرەبی يا گجە يەک جۆر شتوومەک ئەفرۆشن بەڵام تاڕاددەيەكيش بي سەروپێيە . بۆنمونە سەوزە وميوە فرۆشو نانەواخانە ، گۆشت فرۆشبەهەموو جۆرەكانيەوە . كۆمەڵيكي زۆريش لە دوكاني بەقاڵيوعەتتاريو هەمە جۆر دوكان كە هەموويان يەكجۆر ئەفرۆشن . هەرچەندە هەمەجۆرن بەڵام هيچ شێوەيەكي بازاڕي ئازادي لێ بەدي ناكر□ .

جونكه لەسەر بنەماي بازاڕەو پێشبڕكێ كارناكات لەجياتي ئەوەي كڕيارقسەي لە بازاڕەكانا بخوا كەچي هيچ شتێ لەوجۆره بەدي ناكەين وفرۆشياريش بە ئارەزووي خۆي نرخ دائەنێ و بەرزونزمي ئەكاتەوە . لەكاتێكێشا پێش بڕكێ لەسەر بنەماي نرخ و چلونايەتي و باش وخراپي بەرهەمەكەيە .

بيست ـ جا بۆيە باشتر وايە ئەو كۆمەڵە دوكانو كۆلكە دوكانانەي يەكجۆر ئەفرۆشن كۆكرێتەوە لە كۆمەڵە دوكانێكي گەورە تردا و لە شێوەي سوپەرماركتەكان . ئەشتوانرێ لەشێوەي كۆمپانيايەكي گەورەو بەسەرمايەيەكي زۆرترو ڕەنگە بشتوانرێ بكرێتە كومپانەيايەكي هاوبەشو سەهمدار . كە ئەبێتە هۆي زيادبووني پێشبڕكێو پێشكەوتني ئابووري بازاڕەكان . بێشك ئەم كارەش بەبێ ڕاوێژو گفتووگۆ لەگەڵ خاوەن دوكان و فرۆشيارو بازرگانەكانا سەر ناگرێ .

بيستويەك ـ ئەوەمان لەياد نەچێ ڕێكخستني ئەو بازاڕانە لەسەر شێوەي نوێ ئەبێتە هۆي بوژاندنەوەو بزواندني بازاڕي بۆرسە لە هەرێما ، بەتايبەتيش ئەو كۆمپانياو دەزگايانەي كە سەرمايەي كارە بازرگانيو خزمەتگوايەكانيان بەش ێكي يا هەمووئەو سەرمايەيە بەش بەش كراوە بە سەهم جابۆيە ئەوانەي خاوەن سەهمەكانن بەردەوام بەشدارن لەو بۆرسانەدا

بيستودوو ـ مەسەلەيەكي گرنگ هەيە ئەويش بايەخدانە بەلايەني پاكوتەميزي بازاڕەكانو دوكانەكانو دەوروبەري . بە داناني چەند بەرميلێک يا لەو بابەتە بۆ ئەوەي زبڵي تێ فڕێدرێ نەک فڕێبدرێتە بەر دوكانەكان يا ناوەڕاستي ڕێگاكە كە شوێني هاتووچۆي خەڵكەكەيە . چونكە پاكوتەميزيش مەدەنيەتي كۆمەڵگاكە دەردەخا ، سەرباري پاراستني كۆمە ڵگايە لە نەخۆشيو ميكرۆب .

بيستوسێ ـ بۆ ئەوەي چڕي شارەكاني هەرێم لەدانيشتوان ڕێكخرێ بەشێوەكي پوختەو نوێ . واباشە چاوێک بخشێنري بەسەر ديوگرافيەتي شارەكاني سلێماني و هەولێرو دهۆك و دووبارە شارو شارۆچكەو گوندەكان ڕێخرێتەوە. بايەخدان بە دوبارە ريكخستنو نيشتەجێ كردني نێوان شارو گوندەكان كە ئەبێتە بار سووك كردني شارەكان و ڕێكخستني ژياني گۆمەڵگاكاني شارو شارۆچكەو گوندەكان . بۆئەوەي ئەوخەڵكە هاندرێن بۆ گەڕانەوە يان بۆ شوێنەكانيان . ئەتوانرێ چەند پڕۆژەيەک كە وابەستە بێ بە بەرهەمي كشتووكاڵي بە هەموو شێوەكاني لە سەوزە وميوەو ئاژەڵداريو پەلەوەر وهەنگو گەلێكي تريش . هەروەها هاندانو يارمەتيان بۆ كردنەوەي فرۆشگاي هەمە جۆر بەپشتبەستن بەو بەرهەمانە وەک سەوزەفرۆشي نانەوايي گۆشت فرۆشي ....هتد بێشک لەئايندەدا ئەو فرۆش گايانە پەرەدەستێنێ وگەورە ئەكرێن ئەوساكە ئەتوانن بەرهەمەكانيان بەرەو شارەكان ڕەوانەكەن. لێرەشدا ئەتوانرێ كۆمەک كرێن لەڕووي ڕوون كردنەوەي گەلێک كاروزانياري كە پەيوەندي هەيە بە فرۆشگاو بە ڕێگا خۆش كردن بۆئەوەي بتوانن لەڕووي داراييەوە بانک قەرزيان بداتي بە ڕێژەيەكي سوودي گونجاو .

بيستوچوار ـ بێشک ئەو هەنگاوەي سەرەوە سەركەوتوو نابێ ئەگەر چەند هەنگاوێكي پێويستو گرنگ هەڵنەهێنرێ كە ڕێگا خۆشكەرو هاندەربێ بۆ ئەوەي شارۆچكەو گوند نشينەكان بگەڕێنەوە شوێنەكاني خۆيان . لەوانەش بووني تۆڕێكي هاتووچۆو دروستكردني قوتابخانەوخەستەخانەوئاووكارەباوتۆوي باشو كودي كيمياويوماشێني چووتو درەوكردن بە نرخێكي هەرزان هەموو ئەمانەو گەلێكي تريش گەرەترين زامنن بۆ گەڕانەوەي زۆربەي هەرە زۆري ئەوان كە ئەوەش ياريدەدەرێكە بۆ ڕێخستني شارو شارۆچكەو گوندەكان و كە لەسەر شارەكانە دوابەدواي ئەوەش پێويستە حكومەتي هەرێم شوێني كەمكردنەوەي ئەوقورساييەي تايبەتيش تەرخان كا بۆ دامودەزگا ئيدارێەكان دور لەشوێني دانيشتواننشينەكان .

بيستوپێنج ـ گرنگترين كار كە حكومەتي هەرێم بيري لێكاتەوە كردنەوەي كارگەو پڕۆژەي هەمەجۆرە كە پشت ئەبەستێ بە بەرهەمەكشتووكاڵيەكاني ناوەوەي هەرێم . هەروەها بووژاندنەوەو پەرەپێدان بەو كارگەو پڕۆژانەي كە كاتي خۆي پێش ڕاپەڕين لە هەفتاكانا هەبوو . وەک كارگەي كۆنسێرڤ (تعليب) بەهەموو جۆرەكاني ، كارگەي شەكر، چيمە نتۆ، تووتنوجگەرەو گەلێكي تريش لەو كارگانەي پشتي بەستبوو بە بەرهەمە كشتووكاڵيەكانو ئەوانيتر لە هەرێمي كوردوستان . ئەمەش هاندەرێكە بۆ ئەو چوتيارو گوندنشينانەي كە پێشان باريانكردبوو بيري لە گەڕانە وە كەنەوەو دەسكەنەوە بەبەرهەمهێنان و بەرهەمەكانيشيان بنێرنە ئەوكارگانە وشارەكانيش . لێرەشدا گرنگ ئەوەيە مەسەلەي دابينكردني لايەني دارايي بۆ ڕاپەڕاندني كارە كشتووكاڵەكانيان و پێويستە رۆڵي بانكي كشتوو كال بخرێتەكار بۆ دابينكردني قەرز بە سوودێكي كەم بۆئەوەي بتوانن كارەكانيان بائاساني بەرنبەڕێوە . بەشانازيەوە ئەتوانين بڵێين كە هەرێمي كوروستان زۆر دەوڵەمەندە بەزەوي بە پيتوو بەرەكەت و سامانێكي زۆري سەرزەوي وژێرزەوي هەيە . ئاوێكي زۆرو توانايەكي ئينسانيوساماني چاكمان هەيە . ئەوەندەمان سەوزەوميوە هەيە كە بتوانين چەندين كارگە بكەينەوە هەروەها لە گوڵەبەڕۆژەوگەنمەشاميوكونجي و تەنانەت لە خەرتەلە كە بەشێوەيەكە تەبيعي ئەڕوێ هەمە جۆر ڕۆن دەرهێنين . بەڵام وەک لەپێشەوە باسمانكرد پێويستي بە بزواندنو جوڵانەوەو هيمەتي خستنەكارهەيە .

لەكۆتاييدا ئەوەئەڵێين كە وەكارخستني ئابووري هەرێمي كوردوستان و خوڵقاندني پێشبڕكێيەكو ململانێيەكي ئازاد پێويستمان بە پێگايەكي ئابووري توندوتۆڵو پتەو هەيە كە بتوانێ لەئايندەدا كارتێكردني خۆي هەبێ . ئەوەشمان

لەبیر نەچێ پێویستمان بەوە هەیە سوود لە تاقیکردنەوەي گەلاني تر وەرگرین بۆ ئەم کارانە لەپێشیانەوە وولاتاني پڵنگي ئاسیا و کەنداوي عەرەبي نموونەیەکي دیارو ڕوونە ....!!!!!